

SUV VA YER RESURSLARIDAN OQILONA FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH

mavzusidagi respublika ilmiy-nazariy anjumani

MATERIALLARI

22-25-noyabr 2019-yil

Buxoro

V SHO'BA. QISHLOQ VA SUV XO'JALIGI SOHASI BO'YICHA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING DOLZARB MASALALARI

KASBIY TA'LIM ILMIY-TADQIQOT METODLARINING PROFESSIONAL-O'QITUVCHINING ASOSIY MUTAXASSISLIK SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI

M.F.Avezov Buxoro DU dotsenti, p.f.n. **G.K.Zaripova**, TIQXMMI Buxoro filiali t.f.n, **K.I.Ro'ziyeva** TIQXMMI Buxoro filiali ijtimoiy gumanitar fanlar kafedra o'qituvchisi.

“Biz yoshlarga doir davlat siyosatini hech og'ishmasdan, qat'iyat bilan davom ettiramiz. Nafaqat davom ettiramiz, balki bu siyosatni eng ustuvor vazifamiz sifatida bugun zamon talab qilayotgan yuksak darajaga ko'taramiz”.

Sh.M. Mirziyoyev

O'zbekiston Respublikasida Mustaqillikdan keyin jamiyatimiz hayotida ta'lim tizimida ham tub o'zgarishlar ro'y berdi. “Ta'lim to'g'risida” gi qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” ning qabul qilinishi respublika ta'lim tizimida muhim voqea hisoblanadi. Bu hujjatlarda Respublika ta'lim muassasalarida yuqori malakali, bilimdon kadrlar tayyorlash usul va yo'llari, bosqichlari aniq belgilab berilgan va ular ta'lim sohasida amalga oshiriladigan islohotlar dasturi hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora – tadbirlari to'g'risida” gi qarori oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish, mamlakatimizni ijtimoiy – iqtisodiy rivojlantirish borasidagi ustuvor vazifalarga mos holda , kadrlar tayyorlashning ma'no-mazmunini tubdan qayta ko'rib chiqish, xalqaro standartlar darajasida oliy malakali mutaxassislar tayyorlash uchun zarur sharoitlar yaratish maqsadida qabul qilingan. Yangi avlod o'quv qo'llanmalarini yaratish va oliy ta'lim tizimiga keng tatbiq etish, oliy ta'lim muassasalarini zamonaviy o'quv – metodik va ilmiy adabiyotlar bilan ta'minlash, eng yangi xorijiy adabiyotlarni sotib olish va tarjima qilish. Axborot kommunikasiya texnologiyalarini yanada yuqori darajaga olib chiqarish ko'zda tutilgan. 2017 yil 20 aprelda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarori qabul qilindi. Ushbu qaror oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish, mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish borasidagi ustuvor vazifalarga mos holda, kadrlar tayyorlashning ma'no-mazmunini tubdan qayta ko'rib chiqish, xalqaro standartlar darajasida oliy malakali mutaxassislar tayyorlash uchun zarur sharoitlar yaratish maqsadiga yo'naltirilgan. Qarorga ko'ra, oliy ta'lim tizimini kelgusida kompleks rivojlantirishning muhim vazifalari belgilab berildi.

Buyuk alloma Abdula Avloniy ta'kidlaganidek: “Tarbiya biz uchun yo hayot, yo mamot, yo najot, yo halokat, yo saodat, yo falokat masalasidir”¹. Haqiqatan ham inson hayotini saodatga, baxtga, sof insoniy faoliyatga, o'zi tanlagan kasbga ega bo'lishida ta'lim-tarbiyaning roli nihoyatda muhim. Bundan ko'rinib turibdiki, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tizimida ishlayotgan pedagog va muhandis-pedagoglarning malakasini oshirish davlat ahamiyatiga molik masaladir. O'z navbatida buni, ya'ni pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish ko'p tarmoqli davlat va nodavlat, ijtimoiy va shaxsiy hamda pedagoglarning o'z ish joylari-ta'lim muassasasida amalga oshirish mumkin. Tajriba ko'rsatadiki, pedagoglar malaka oshirish tizimida ta'lim muassasasidagi o'quv jarayoninig imkoniyatlari kattadir. Bu eng avvalo uzoq yillar davomida shakllangan metodik ishlarda o'z ifodasini topadi. Ta'lim muassasasidagi metodik ishlar tizimiga: metodik-ishlab chiqarish kengashlari, seminarlar, praktikumlar, ochiq-namunali darslar, qiyin mavzularni o'qitishni oldin metodikasini ishlab chiqish, pedagoglarga yakka va jamoaviy maslahatlar berish, metodik suhbatlar, fan metodbirlashmalarining mashg'ulotlari, ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganish, umumlashtirish va yoyish, yosh mutaxassis pedagoglar bilan ishlash, murakkabbiylik, ilmiy-amaliy konferensiyalar, ishlab chiqish ilg'orlari, tajribali pedagoglar, olimlar bilan uchrashuvlar va h.k. bularning har qaysisi pedagogik mahoratni oshirishda o'z imkoniyatlariga, o'z ustun va cheklangan tomonlarga ega. Bular ichida ta'sirchanligi, tezkorligi va bevosita pedagoglar mahoratini oshirishda foydaliligi bilan ajralib turadigan-darslarga kirish va ularni tahlil qilishdir. Chunki bevosita darsda ta'lim-tarbiya, bilim, erkin fikrlash va kasb-hunar o'rgatish masalasi hal qilinadi. O'quv mashg'ulotini o'tkazishda pedagog mahoratining eng nozik tomonlari namoyon bo'ladi. Dars tahlilida pedagog mahorat qirralari oynada o'z aksini ko'rgandek namoyon bo'ladi. O'zaro darslarga kirish va tahlil qilishda pedagoglar oynada o'zlarini ko'rib solishtirish, taqqoslash asosida o'z faoliyatlaridagi kuchli va kuchsiz tomonlarini

1.A.Avloniy. Turkiy guliston yohud-axloq.-T.: “O'qituvchi”.1992.

aniqlab, ularni birgalikda bartaraf qilish yo'llarini belgilaydilar. Shundan kelib chiqib, biz ushbu maqolada quyidagi masalalarga to'xtalamiz: ichki nazorat tizimida dars tahlilining ahamiyati va o'rni; dars tahlili turlari; ma'naviy-ma'rifiy va tarbiyaviy ishlarni tahlil qilish namunasi; dars tahlilini qayd qilish va uni rasmiylashtirish.

Dars ta'limning eng muhim shaklidir. Darsda ta'lim-tarbiya masalalarining asosiy qismi hal qilinadi. Chunki dars ta'lim muassasasida professor-o'qituvchi va talabalar mehnatining eng ko'p yoki asosiy qismi hisoblanadi. Unda pedagog talabalarga izchil chuqur bilim berish uchun juda ko'p mehnat qiladi, usul va vositalar ishlatiladi. Darsda talabalarining mustaqil fikrlash, zehni o'tkir qilish, yangi dalillar bilan boyitish, fikr uyg'otish uchun turli mashqlar qilinadi.

Oliy ta'lim muassasasida darsni kuzatishdan asosiy maqsad: umumta'limiy, tarbiyaviy va amaliy, ma'naviy-ma'rifiy bo'lib, ular yaxlitlikda amalga oshiriladi. Bunda birinchisi bilimdonlik, ya'ni fan asoslarini egallash, ya'ni faktlarni o'zlashtirish, ikkinchisi axloq, odob o'rgatish, uchinchisi olgan, o'zlashtirgan bilimlarni amaliyotga qo'llash.

Shuning uchun ham har bir dars mutaxassis-pedagogdan juda katta mahoratni talab qiladi. O'zicha har bir dars takrorlanmas pedagogik asar bo'lib, unda darslar xuddi odamlar mutlaqo bir-biriga o'xshamagani kabi bir-biriga sira ham o'xshamaydi. Aynan bir mavzudagi dars turli auditoriyalarda turlicha o'tadi. Professor-o'qituvchi turli natijalarga erishadi. Shuning uchun uning muhimligi ta'lim islohotida har bir professor-o'qituvchi va rahbardan dars samaradorligi uchun kurashishni muhim vazifa qilib qo'ydi.

Dars tahlili quyidagi odob qoidalariga rioya qilishni talab qiladi: darsning ta'lim va tarbiya tomonini yaxlitlikda tahlil qilish; dars tahlilida umumiy qabul qilingan qonun-qoidalarga rioya qilinadi; bajarilishi zarur bo'lgan ishlar bilan bajarilgan ishlar taqqoslanadi; shart-sharoit, o'quv yurti, o'quv moddiy bazasi, professor-o'qituvchi va talabaning o'ziga xos xususiyatlari; dars haqida tezlik bilan xulosa chiqarishga shoshilmaslik; darsda yo'l qo'yilgan xato va kamchiliklar haqida darsni tahlil qilingan professor-o'qituvchining faqat o'ziga aytish; yig'ilishlarda faqat aniqlangan, ularni muvaffaqiyatlarini kengroq sharhlash, har ko'rsatilgan kamchiliklarni tugatish bo'yicha maslahat berish; dars tahlilida rahbar hujjatlar, ko'rsatmalarning bajarilishi haqida alohida fikr bildirish.

Kasbiy pedagogikani o'z mazmunini boyitishda, yangilashda mavjud bo'lgan pedagogik hodisa va jarayonlarni uning maqsadi va vazifalariga muvofiq keladigan usullari bilan o'rganadi. Kasbiy pedagogikaning ilmiy tadqiqot usullari qanchalik to'g'ri qo'llansa, ta'lim-tarbiya mazmunini yangilash va takomillashtirish shu darajada yuksaladi. Lekin ilmiy tadqiqot metodlarining aniq chegaralangan tizimi hozirgacha fanda yaratilgan emas. Pedagog pedagogik jarayonda o'z auditoriyasi tarbiyalanuvchilari xarakter-xususiyatlaridan kelib chiqqan, ularni psixologiyasini chuqur o'rganib bir qator metodlarni qo'llashi mumkin. Chunki pedagogning asosiy maqsadi dars jarayonini tarbiyaviy ta'sirini oshirish hisoblanadi. Buning uchun quyidagi pedagogik ilmiy tekshirish metodlarni keltirib o'tish lozim bo'ladi: pedagogik kuzatish metodi; suhbat usuli (yakka tartibda, guruh bilan); talabalar ijodini o'rganish usuli; test usuli; ma'lumotlarni tahlil qilish usuli; eksperiment-tajriba-sinov usuli; statistika ma'lumotlarini tahlil qilish usuli; matematika va kibernetika usuli.

Kasbiy ta'lim shaxsni kasbiy faoliyatga tayyorlash, yosh avlodni kasbiy tarbiyalash, malakali ishchi kuchining yangi talablar darajasida faoliyat yuritishini taminlashni ko'zda tutadi. Bo'lg'usi muhandis-pedagoglar bugungi davr talablariga javob berish uchun o'z bilim va malakasini tinimsiz oshirib borishi, zamonaviy tajribalarni qunt bilan o'rganishi, izlanishi lozim. Bu nafaqat bugungi kun kishilari, balki kelajak avlod oldida ham juda katta mas'uliyatni bo'yniga olish demakdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ta'lim to'g'risida Qonun. // "Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori to'plamida". – Toshkent: 1998-yil.
2. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. // "Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori to'plamida". – Toshkent: 1998-yil.
3. Sh.M.Mirziyoyev. "2017 — 2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi" // - Toshkent: 2017 yil 7 fevral.
4. A.Avloniy. Turkiy guliston yohud-axloq. – Toshkent: "O'qituvchi". 1992.
5. K.Z.Zaripov Professor-o'qituvchilar malakasini oshirishda maktab rahbarlarining roli. – Toshkent: "Professor-o'qituvchi", 1993-yil.
6. G. K. Zaripova Yangi pedagogik texnologiyalar. //– Buxoro: "BDU", 2008-yil.

137.	Ж.Бобоқулов, Н.Сармонов, О.Очилов, И.Холмаматов Насосларнинг меъёрдаги иш кўрсаткичларининг пасайиш сабаблари таҳлили	245
138.	С.С.Эшев, О.Очилов, Ж.Бобоқулов, Б.Қурбонов Насос станциясининг атроф-муҳитга таъсирини баҳолаш	246
139.	Ф.Собиров, Т.Холмунинов, М.Рўзиев, Н.Халилов Насос қурилмаларида электр энергияси сарфини тежаш ҳақида	247
140.	С.Р. Джуроева, Ш.К. Шаропов Подбор оптимального состава раствора при выполнении цементационной завесы в породах неогена основание плотины	249
141.	Усмонов Х.Р. Сув таъминотидаги замонавий материаллар	250

V SHO'BA

QISHLOQ VA SUV XO'JALIGI SOHASI BO'YICHA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING DOLZARB MASALALARI

142.	G.K.Zaripova, M.F.Avezov, K.I.Ro'ziyeva Kasbiy ta'lim ilmiy-tadqiqot metodlarining professional-o'qituvchining asosiy mutaxassislik sifatlarini shakllantirishdagi o'rni	253
143.	A.G'afurov, I.Abdurahmonova O'zbekiston janubiy korea munosabatlari va strategik sherikligi	255
144.	A.G'afurov, S.O'.Bobojonov, M.S.Saydullayeva D.U.Ro'ziyeva Temuriy malikalar barkamol avlod uchun ibrat namunasi	256
145.	Р.Бозорова, Ш.Джуроев Сохибқирон амир темур ирригация ва кишлок хўжалиги соҳасининг ривожланишига ҳисса қўшган буюк саркарда	257
146.	Т.В. Худойқулов, Ш.В. Джо'раев Zamoviy yetuk kadrlarni tayyorlashda foydali tarbiya texnologiyalari	259
147.	D.X.Bekov Jismoniy madaniyat va sportning umumiy tamoyillari va nazariy asoslari	261
148.	С.Ходжаева Бўлажак кишлок хўжалиги ходимларини ўқитиш жараёнида инновацион педагогик технологияларнинг аҳамияти.	262
149.	М.И.Сайфуллаева Ключевые аспекты экономических реформ в сельском хозяйстве	264
150.	А.А.Юлдашов, С.Х.Дустова Алгоритм расчета задачи о струйном обтекании препятствия в канале с проницаемой стенкой	265
151.	А.А.Файзиев Строение, специфичность, механизм действия и некоторые свойства ферментов	267
152.	Р.Т.Мухитдинов, В.Қо'зиёв, S.Do'stova Uch o'lchovli fazoda oktantlarni chizma geometriya bilan taqqoslash.	269
153.	Ю.Ю.Хамроев, М.Қ.Холиқова Разностные схемы высокого порядка точности для решения задач фильтрации	270
154.	R.S.Karimov Ikkinchi tartibli chiziqli differensial tenglama uchun chekli ayirmalar usuli	271
155.	Н.Ш.Хамроев, С.Х.Дустова Производственные функции в анализе и планировании экономической эффективности.	273
156.	Z.R.Fattayeva Music and pronunciation	274
157.	L.I.Idieva William Faulkner and his contribution to world literature	274
158.	M.B.Ikromova Ingliz tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish	277
159.	Н. Х. Жабборова Шахс номларининг тарихий-этимологик катламлари	279
160.	Sh.Sh. Jumayeva Role plays in english lessons	280
161.	D.X.Sulaymonova Intensive teaching methods of foreign languages	282
162.	М. Е. Tursunova Problems of teaching english to the students of the non-philological groups	284
163.	А.У. Ражабов психологизм в детской литературе и его факторы	285
164.	Т.А.Жўраев Таълим самарадорлигини оширишда хориж тажрибаси	286
165.	N.I.Abdullayeva English teaching in technical institutes for esp students	287
166.	M.A.Vozorova Using interactive methods in non-philological groups	288
167.	Д.Х.Гафурова Интеграция риторики и функциональной стилистики в практике преподавания курса «русский язык» в вузе	290
168.	Sh.Sh. Jumayeva The importance of learning foreign language in Uzbekistan	292
169.	З.З.Гафарова Специфические особенности обучения профессорского-педагогического состава иностранным языкам в Бухарском филиале ТИИИМСХ	293